

Гур'єва І. В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

**ВИРОБНИЧА СИСТЕМА ПІДПРИЄМСТВА:
ПОНЯТТЯ, СКЛАД ТА ЇЇ СТРУКТУРА**

Підприємство є складним організаційно-виробничим механізмом. В його складі взаємодіють як особистісні, так і матеріальні елементи виробництва, тобто на підприємстві створюється певний вихідний комплекс, необхідний для здійсненні заданого виробничою програмою процесу виготовлення продукції. Вся сума вихідних матеріальних елементів виробництва формує виробничий апарат підприємства, а їх поєднання з особистісними елементами – виробничу систему. Встановлення оптимального поєднання елементів виробництва – важлива економічна задача ефективної організації діяльності підприємства. Теорія виробничих систем відображає ті загальні закономірності, які властиві класу цих систем незалежно від територіального розташування, організаційно-правової форми, виду діяльності, виробничої специфіки тощо. Вона використовується при формуванні нових та розвитку структури діючих систем, дозволяє застосовувати формалізацію взаємозв'язків між системою та її складовими [3].

«Виробничі системи – це особливий клас систем, що об'єднують працівників, знаряддя і предмети праці та інші елементи, необхідні для функціонування системи, у процесі якого створюється продукція або послуги» [1].

З позицій системного підходу виробничо-економічну систему можна розглядати, з одного боку, як цілісну систему з властивою їй специфічною природою, оригінальною структурою, особливими закономірностями функціонування і розвитку, а з іншого, як функціональну підсистему єдиної національної економічної системи країни. За своєю функціональною структурою виробничі системи складаються із трьох основних і фундаментальних сфер: технологічної, техніко-економічної та соціально-економічної.

Обов'язковими компонентами виробничої системи є вхід, виробничий процес, вихід і зворотний зв'язок. Вхідний компонент забезпечує функціонування системи через постачання їй необхідних ресурсів – сировини, матеріалів, енергії, працівників. Виробничий процес спрямований на сполучення основних ресурсів і перетворення сировинних ресурсів у нову продукцію. Вихідний компонент системи становить результат функціонування системи у вигляді її кінцевого продукту. «Виробничій системі властиві певні структура, поведінка, еволюція» [2].

Елементом виробничої системи є складова системи, яка не розчленовується на дрібніші частини. Такими елементами виробничої системи є працівники, знаряддя, предмети, продукти праці, а також виробничі процеси та їхня організація [4].

Виробничі системи містять такі основні компоненти: «!матеріально-технічні ресурси, до яких включають виробниче обладнання, інструмент, інвентар, оснащення, енергоресурси, основні та допоміжні матеріали; технологічні ресурси, які виявляються через технологічні процеси, конкурентоспроможні ідеї, наукові розробки та ін.; трудові ресурси, які формуються кваліфікаційним складом працівників; просторові ресурси, які складаються з виробничих приміщень, території, комунікацій тощо; земельні ресурси, які формує земля як основний засіб виробництва або як базис для розміщення виробництва; організаційні ресурси, які визначаються структурою виробничої системи, виробничих процесів, системи управління; інформаційні ресурси, які формуються на основі системи і характеру інформації, технічних засобів і т.п.; фінансові ресурси, які показують розмір та стан активів, їхню ліквідність, наявність кредитних можливостей» [5].

На практиці виробнича система складається з більшої кількості функціональних підсистем, що ускладнює процеси формування її структури, функціонування й розвитку на окремих етапах розвитку та ієрархічних рівнях.

Внутрішній склад виробничої системи визначається її окремими елементами: технологічними процесами, виробничими потужностями,

асортиментним складом та характеристиками продукції, технологією її виготовлення, технічною підготовкою виробництва, системою освоєння нової техніки, контролем якості процесів і продукції та ін. У сукупності ці елементи створюють виробничий потенціал системи.

У кожній виробничій системі здійснюється виробничий процес, який змінює елементи виробничої системи. «Однак система зберігається при постійних змінах і перебуває у динамічній рівновазі. Така властивість системи забезпечується її структурою. Під впливом різних факторів стан системи змінюється. При цьому важливе значення мають параметри системи, завдяки яким формується її інерційність та встановлюються напрями цілеспрямованого її розвитку» [4].

Структура формується за технологічним або функціональним принципом. Вона включає основні та допоміжні матеріальні та соціальні елементи. Технологічна структура включає матеріальні елементи, а соціальна структура – працівників, що зумовлюється поділом праці. Матеріальні та соціальні елементи виконують певні функції, і їхня структура має відповідати загальним цілям системи та постійно пристосовуватися до умов середовища.

Діяльність виробничої системи є поліструктурною, оскільки відбувається на різних ієрархічних рівнях. Вона оснований на виробничому процесі, який відображає її специфіку.

Системний підхід дає можливість пов'язати усі компоненти і процеси в єдину цілісну виробничу систему. Ця єдність забезпечується функціонально необхідними зв'язками, завдяки яким формуються відносини, характерні для цієї системи. Поряд з цим при спільній діяльності складових виникають синергічні зв'язки, які забезпечують організаційний ефект взаємодії сукупності, який значно більший, ніж сума ефектів, яку забезпечують окремі частини. Однак у процесі функціонування чи розвитку встановлюються й інші надлишкові зв'язки, існування яких є необов'язковим, або й шкідливим для системи. Інтеграція елементів системи в єдине ціле забезпечується за допомогою інформаційних зв'язків між працівниками. Ці зв'язки виникають під

час спілкування та взаємодії працівників.

У виробничій системі спочатку встановлюються інформаційні зв'язки, а потім формуються матеріальні зв'язки, при цьому інформація супроводжує рух реальних матеріальних ресурсів під час їхнього перетворення у готовий продукт. Рух матеріальних ресурсів підприємства починається від моменту закупки сировини та матеріалів та закінчується відвантаженням готової продукції. Завдяки цьому виникають матеріальні зв'язки між постачальниками, транспортними та іншими обслуговуючими організаціями та виробниками, а також між підрозділами та спеціалістами самого підприємства.

Список використаних джерел:

1. Биков А.А. Антикризисна устійчивість бізнес-систем / А.А. Биков // Вестник Белорусского государственного экономического университета. – 2005. – №1. – С. 24–30.
2. Вакульчик О. М. Управлінська діагностика зовнішньоекономічної діяльності підприємств на основі інтегральної оцінки / О. М. Вакульчик, О. О. Книшек // Економічний вісник Донбасу. – 2015. – № 1 (39). – С. 109–114.
3. Гаєвська Л. М. Виробничий потенціал – основа розвитку підприємства / Л. М. Гаєвська, О. В. Чернова // Вісник Житомирського державного технічного університету. Економічні науки. – 2011. – № 1 (55). – С. 184–185.
4. Гетьман О. О. Економічна діагностика : навч. посіб. для студентів ВНЗ / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – Київ : Центр навч. л-ри, 2007. – 307 с.
5. Орлов О. О. Маржинальний підхід до оцінювання потенціалу підприємства / О. О. Орлов, О. І. Гончар // Прометей : регіон. зб. наук. пр. з економіки. – Дружківка, 2014. – Вип. 2 (44). – С. 156–162.